

7. GOVORI U POSEBNIM PRIGODAMA

Riječi govora u posebnim prigodama čine tu prigodu baš posebnom.

Diana Tomić

Što ćete naučiti?

Nakon čitanja ovog poglavlja moći ćete:

- Definirati i navesti primjere govora u posebnoj prigodi
- Objasniti temeljnu svrhu govora u posebnoj prigodi
- Nabrojiti vrste govora u posebnoj prigodi
- Primijeniti postupke pripreme sadržaja govora u posebnoj prigodi
- Pripremiti i izvesti govor u posebnoj prigodi

Ključne riječi: govori u posebnim prigodama, epideiktička retorika, veličanje, identifikiranje, govor predstavljanja, govor najave, govor zahvale, zdravica

Riječi nas diraju. Pobuđuju emocije, izazivaju reakcije, ostavljaju tragove. Iz toga, između ostalog, proizlazi važnost govora, govorništva i komunikacije za čovjeka. Oduvijek. Iako će neki, a i sama se pronalazim u tome, danas na javni govor gledati iz perspektive dobrobiti čovjeka i kulture, odnosno njegove komunikacijske zajednice, pa ćemo kao preduvjet govorenju naglašavati Pripremu (s velikim P) i teme iz prethodnih poglavlja, poput govornih, govorničkih i komunikacijskih vještina, straha i treme, odnosa govornika i publike, bilo kroz slušanje ili govorničku izvedbu, ono što kao publika zaista pamtimo jest emocija koju je govor izazvao.

Ovaj slikoviti uvod trebao bi prizvati primjere govora koji su emotivno djelovali na vas, a to su najčešće govori u posebnim prigodama. Kada se na nastavi otvara tema o govorničkim vrstama, često se otvara pitanjem studentima jesu li ikad čuli javni govor i u kojoj situaciji? Oni pak odgovaraju potvrdno te kao primjer spominju zdravice na svadbama. Osim zdravica, spomenut će se i govor političara ili odvjetnika u sudnici. Tri najčešće spomenuta primjera među laicima pokazuju da je Aristotelova podjela na temeljne retoričke vrste, koje bismo odredili kao stilske prototipe, više ili manje prisutna u zapadnoj kulturi do danas. Naime, Aristotel razlikuje tri govornička žanra – deliberativni, forenzički i epideiktički. Žanr, grana, vrsta ili podjela retorike termini su koji se kod nas koriste kad se referiramo na tu klasifikaciju. Primjer deliberativne retorike jest politički govor, forenzičke sudski, a epideiktičke prigodni. Temeljeći opis na antičkim izvorima, epideiktičku bismo retoriku zbog pohvale i pokude mogli opisati kao retoriku vrijednosti. Kao što kaže Kišiček (2019), govornik neku osobu ili događaj hvali ili kritizira imajući u vidu ponajprije sadašnjicu. Inače, retorički se žanrovi pove-

zuju i s vremenom o kojem govore pa se smatra da su deliberativni tj. politički govori o budućnosti, dakle o promjenama, epideiktički o sadašnjosti, dakle temelje se na osobinama ili činjenicama, a forenzički na dokazima, odnosno o prošlosti. Pitanje vremena u epideiktičkom žanru, a onda posredno i u obrazovanju, čiju ćemo povezanost s epideiktičkim žanrom objasniti u nastavku, također spominje Kišiček (2019) koja kaže da govornik u izrazu pohvale ili kritike, zapravo pokude, poseže i za razlozima iz prošlosti ili ukazuje na važnost osobina u budućnosti. Govornik mora obrazložiti da su pohvale i pokude utemeljene, što se oblikuje na manje formalan način negoli u deliberativnoj ili forenzičkoj retorici, no to obrazlaganje je određen oblik uvjeravanja. Stoga treba napustiti i stereotip da je odlika epideiktičkog žanra kićenost i visoki stil bez argumenata, no epideiktički diskurz je svakako drugačiji od onog koji se oslanja na logičnost i racionalnost. Također, povezivanje epideiktičke retorike isključivo s govorima u posebnim prigodama nije dovoljno precizno, posebno ne danas kada govorimo o prisustvu određenih stilskih obilježja u različitim govorničkim vrstama ili formama. Usustavljanje epideiktičke retorike neupitno je zahtjevno, zato se sve češće piše o općim odlikama žanra i stila, nastojeći preciznije opisati elemente emotivnog i dirljivog u različitim govornim vrstama (Kišiček, 2019; Perelman i Olbrechts-Tyteca, 2006; Pernot, 2015).

Povijest epideiktičke retorike, kao doprinos razumijevanju nedorečenog, donosi Kišiček (2019) koja ukazuje, između ostalog, na stav Perelmana i Olbrecht-Tytece koji kao teoretičari argumentacije, drugačije gledaju na epideiktičku retoriku te se, kako navodi autorica (2019), epideiktičkim govorima „privrženost publike prema određenim vrijednostima (u koje već vjeruju) može pojačati, tj. intenzivirati te se na taj način stvara temelj za buduće djelovanje političkih i sudskih govornika”. Sami autori stavljaju naglasak na bliskost epideiktičke retorike i poučavanja (Perelman i Olbrechts-Tyteca, 2006: 51) govoreći kako “epideiktički diskurz naglašava prihvaćanje određenih vrijednosti, koje se mogu propitkivati kad se gledaju samostalno...” i dodatno: “Epideiktički govori najskloniji su apelu univerzalnog poretka, prirodnog ili božjeg koji jamči za neupitne i nepobitne vrijednosti. U epideiktičkom govorništvu govornik postaje edukator.” Stoga, iako u našoj kulturi manje prisutni, što se srećom mijenja, govori u posebnim prigodama, ali i epideiktički elementi u poučavanju, dakle u instruktivnoj strategiji, svakodnevno dobivaju na važnosti. U skladu s tim, danas nam postaje sve važnije usustavljanje znanja, poznavanje općih mjesta, definicija, pregleda područja, što je sve zahtjevnije zbog obilja dostupnih informacija, a preduvjet je za razumijevanje sadržaja te razumijevanje čovjeka u cjelini. Prethodno određenje epideiktičkog stila daje smjer za poučavanje govora u posebnim prigodama.

Govore u posebnim prigodama (engl. *ceremonial speaking* ili *speaking on special occasion*) teško je usustaviti iz dva razloga. Prvi je opći cilj govora, odnosno govornička strategija, a drugi kontekst koji određuje sadržaj i govorničku izvedbu. Govorničke su strategije, prisjetimo se, informiranje, uvjeravanje i zabavljanje. Iako bismo metodom eliminacije rekli da govori u posebnim prigodama za cilj imaju zabav-

ljanje, to ne bi bilo točno. Barem ne u potpunosti jer neki doista zabavljaju publiku, no ne svi. Cilj govora u posebnoj prigodi jest da privuče publiku i stvori osjećaj koji odgovara situaciji, tj. prigodi. Prigoda, dakle kontekst, određuje koji se osjećaji govorenjem pobuđuju. Na temelju dubljih, poticajnih i univerzalnih poruka, koje većina govorničkih vrsta u posebnim prigodama pobuđuje, mogli bismo apstrahirati opći cilj – djelovanje na emocije, što potvrđuje polazište govora u posebnim prigodama u epideiktičkoj retorici. Cilj govora u posebnoj prigodi je inspirirati, zahvaliti, povezati, odnosno riječima uzvisiti situaciju i/ili publiku, odnosno, kako se u literaturi navodi, poistovjećivanje i veličanje. Poistovjećivanje stvara bliskost, dok veličanje usmjerava publiku na vrijednosti koje se u posebnoj prigodi ističu (Kišiček, 2019; Tomić i Kišiček, 2012). Govorenjem u posebnoj prigodi prvenstveno povezujemo publiku ističući i braneći, odnosno ukazujući na važnost određenih vrijednosti kulturne ili komunikacijske zajednice. Termin **komunikacijska zajednica** uvodimo kako bismo otvorili prostor komunikaciji između pripadnika različitih kultura koji neupitno imaju nešto zajedničko, primjerice pripadaju istoj profesiji. Govori u posebnim prigodama su riječi koje povezuju zajednicu, ističu i slave trenutke ponosa, oblikuju i dijele sjećanje na osobe koje su nas napustile ili pokazuju koliko smo jedni drugima važni. Njima se pokazuje poštovanje, divljenje i zahvalnost.

Iz toga proizlazi definicija govora u posebnim prigodama. To su govori čiji je cilj riječima uveličati trenutak u kojem se održava, a čiji sadržaj i izvedbu određuje kontekst. Obično u priručnicima za javni govor postoji njima posvećeno poglavlje (Coopman i Lull, 2012; Lucas, 2008; Osborn, 2012; Verderber i sur., 2011), proučavaju se u sklopu kratkih retoričkih vrsta, kroz opise forme karakteristične za akademski diskurz (govori najave), a dostupni su i popularni izvori, primjerice knjige u kojima možete pronaći tekstove zdravica koje samo iskoristite dodajući imena slavljenika.

Svečane prigode u govorničkoj pedagogiji dijelimo na privatne i poslovne. Privatne prigode često uključuju veći stupanj emotivnosti, iako ni to nije apsolutno pravilo. Baš zbog toga što prigoda, a onda i govornik u samoj prigodi, što ne uključuje samo njegovu profesionalnu funkciju nego i osobnost, određuju sadržaj i izvedbu, a to dovodi do iznimno raznovrsnih govora, različitih stilova i formi. Međutim, budući da je sustavnost temelj poučavanja, prvi će korak ka usustavljanju biti navođenje uobičajenih prigoda i vrsta prigodnih govora. U poslovnim se prigodama izvode pozdravni govori, govori najave (engl. *speeches of introduction/speeches of presentation*), govori zahvale (na nagradi), govori pri jelu (engl. *after dinner speech*), govori u spomen (engl. *tribute speech*), komemorativni govori, nadgrobni govori, govori u sjećanje, nominacijski govori kojima se osoba kandidira za funkciju, govor predlaganja (engl. *elevator speech* ili *pitch*), inauguracijski govori, govori na promocijama (engl. *commencement speech*), zdravice (engl. *toasts*) i pržice (engl. *roasts*). U hrvatskom još nisu potpuno prihvaćeni nazivi za govor predlaganja te se ponekad prevode s kratki prijedlog, jednako kao i naziv *pržice* koji smo skovali po analogiji iz engleskog. U privatnim prigodama govore očekujemo na vjenčanju, gdje ovisno o običajima susrećemo zdravicu kuma,

oca, prijateljice. Govor ćemo čuti i na proslavama zaruka, obilježavanju zlatnog ili srebrenog pira, krštenjima i krizmama, rođendanima, na okupljanjima poslije promocije, prilikom useljenja, tijekom blagdanskih proslava i brojnih drugih prigoda. Jasno je da popis nije konačan te da će potreba zajednice da se u svečanom trenutku riječju obilježi zajedništvo dati još puno primjera. Spontanost se također javlja u posebnim prigodama. Moguće je da se netko, ponesen osjećajima, spontano javi za riječ i održi improvizirani govor u posebnoj prigodi. Ako ste se nasmijali i pomislili da nije vjerojatno da će se netko javiti zbog straha i treme, niste u pravu. Potreba da zahvali, pohvali ili podijeli sjećanje, prevladava taj strah. Možemo se zapitati i kako je to u skladu s uputom da govor u posebnoj prigodi treba unaprijed pripremiti? Govorničko obrazovanje i iskustvo su priprema na temelju koje bez straha sudjelujemo u različitim govorničkim situacijama te je poznavanje različitih govorničkih vrsta jedna od profesionalnih vještina koje se u posljednje vrijeme sve više naglašavaju. Stoga ćemo prvo dati opće upute za pripremu govora u posebnim prigodama, a potom opisati pripremu nekih govorničkih vrsta potrebnih nastavnicima. Sustavan opis svih spomenutih vrsta i prigoda premašuje cilj i opseg ove knjige, no potreba za takvim cjelovitim priručnikom je velika. Savjete za pripremu govora u posebnim prigodama dat ćemo za četiri prigode u kojima se nastavnici najčešće nalaze. To su: pozdravni govori na otvaranju događaja poput različitih proslava i skupova, govori najave, najčešće pozvanih govornika ili predavača, potom govori prilikom dodjele nagrada i priznanja i na kraju zdravice.

7.1. Opće upute za pripremu govora u posebnim prigodama

Na temelju nastavnčkog iskustva možemo reći da su govori u posebnim prigodama oblik nadgradnje govorničkih vještina. Prilikom njihove pripreme govornik primjenjuje opća znanja o pripremi javnoga govora povezujući ih snažnije s prigodom i običajima tipičnim za nju. S druge pak strane, manje obrazovani govornici vole i žele pripremati govore u posebnim prigodama jer njih smatraju tipičnim govorničkim zadacima, stoga se govori u posebnim prigodama, uz improvizacije, mogu u nastavi koristiti i za upoznavanje s javnim govorom općenito. Za razliku od improvizacija, u kojima bi naglasak trebao biti na govornim vještinama i tek donekle govorničkim, primjerice skretanje pozornosti na spontanu figurativnost ili na dobru organizaciju sadržaja koja olakšava primanje poruke, ako se nepripremljeni ili improvizirani govori u posebnim prigodama izvode na nastavi, treba planirati vrijeme za detaljnu povratnu informaciju kako bi se učenje usmjerilo u pravom smjeru.

Osborn (2012) jedini daje detaljnije upute o pripremi govora u posebnim prigodama ističući dva postupka karakteristična za govore u posebnim prigodama – veličanje i identificiranje. Veličanje uključuje pohvalu publike, isticanje emocija i pozitivnih očekivanja. Veličamo osobu ili događaj koji se slavi naglašavajući vrijednosti poput uspjeha kojem su prethodile prepreke ili dugotrajan rad, društvena postignuća, moralne vrijednosti i plemeniti motivi. Pozitivan ton i dobre namjere zajedničke su govorniku

i publici. Budući da su govori u posebnim prigodama figurativni, u postupku veličanja često se koriste metafore, usporedbe i ponavljanja, posebno anafore. Proces identifikacije temelji se na stvaranju osjećaja bliskosti. Identifikacija tj. poistovjećivanje postiže se pričama, odnosno anegdotama s poantom, osnaživanjem zajedničkih vrijednosti ili isticanjem uspjeha heroja poznatih komunikacijskoj zajednici. Jezik je poticajan, inspirativan, emotivan i jasan. Struktura govora u posebnim prigodama stupnjevito stvara dojam koji govornik želi postići i na taj način zadržava pozornost publike. Ove ćemo općenite upute o govorima u posebnim prigodama dodatno razraditi u nastavku.

S obzirom na stil i cilj govora u posebnim prigodama, najvažnija je uputa da se priprema ne smije zanemariti. Treba razmisliti o svim dimenzijama pripreme, počevši s vrstom prigode, ciljem govora, glavnom porukom, anegdotom ili pričom koja će se prenijeti, publikom, ali i okolinom u kojoj će se govor izvesti. Jedno od pitanja koje studenti postavljaju jest koliko govor u posebnoj prigodi treba trajati? Nema preciznog vremenskog određenja, ali je opći savjet da ne smije biti predug. Predugo govorenje znači da obrazlažemo i objašnjavamo, što implicira da se nismo detaljno pripremili, a prekratko govorenje također znači da se nismo pripremili. Trajanje govora određuje i prigoda. Govor najave ne bi trebao trajati duže od par minuta, pozdravni ne više od pet. Zdravica koja traje deset minuta teško može zadržati publiku, dok inauguracijski govor ili govor na promociji često traje desetak i više minuta. Zato je dobro upoznati se s uobičajenim govorničkim praksama u posebnim prigodama. Ako prilikom održavanja govora u posebnoj prigodi morate čitati, treba pripremiti prikladne bilješke – kartice otisnute velikim slovima, no unatoč njima dobro je da se netom prije same izvedbe govornik osami i ponovi tekst govora. Uvijek je korisno osvijestiti uvjete održavanja govora, posebno ako se radi o službenoj i izrazito formalnoj prigodi. Provjera mikrofona, govornice, mjesta na kojem sjede govornici, učinit će govorenje prirodnijim.

U procesu pripreme, glavne ideje govora koje razlažemo u glavi i na papiru treba tekstualizirati služeći se govorničkim postupcima poput govornog jezika i figurativnosti. Također, priprema treba uključiti i uvježbavanje izvedbe, posebno ako se radi o zdravicama, koje bez pripremljene izvedbe teško mogu ostvariti cilj. Sadržajna priprema uključuje glavnu poruku, tekstualizaciju ideje s naglaskom na slikovitost, govornost i govorničko oblikovanje. Ilustracije, priče, kratke rečenice, humor, ako prigoda dopušta, oslovljavanja, odnosno izgovaranje osobnih imena, elementi su govora u posebnim prigodama. Tako pripremljen tekst olakšat će prikladnu govorničku izvedbu što će zajedno izazvati efekt koji govor u posebnoj prigodi treba imati. U prvoj fazi pripreme govora u posebnoj prigodi govornik treba razmisliti i o sebi, svojim osjećajima i stavu prema prigodi ili osobi o kojoj govori. Iz toga će oblikovati početak govora ili priču. Ako znamo o čemu treba voditi računa prilikom pripreme, jasno je i što treba izbjegavati. S obzirom na svečanost prigode, nije primjereno kritizirati. Dakle, sigurno prilikom predstavljanja pozvanog predavača nećete govoriti kako zapravo ništa konkretno nije napisao već godinama, na svadbi, ako govorite kao kum, nećete nabrojiti sve mladoženjine bivše djevojke niti opisivati mladenačka pijanstva.

I s humorom treba biti oprezan. Ono što je možda smiješno vašoj manjoj skupini, ne mora biti ostatku publike. U tome leži umijeće pripreme govora u posebnoj prigodi. Govor u posebnoj prigodi treba napisati. Budući da izvedba zahtjeva precizan tekst, njegovo pisanje je optimalan oblik pripreme. No prilikom pisanja ne smijemo zaboraviti da pišemo za govorenje. Napisan tekst potom treba doradivati; kratiti, dodavati primjere, razrađivati priče. U materijalima za pripremu zdravica često se spominje anegdota s poantom kao dio govora u posebnoj prigodi. Razrada anegdote s poantom, dakle priče, govornicima često predstavlja izazov. U praksi tijekom procesa pripreme od govornika čujemo priče, zajedno im se smijemo, komentiramo ih, ali one teško postaju dio govora. U fazi refleksije, kad govornici opisuju i analiziraju sam proces pripreme pokazalo se da biraju priče koje žele ispričati u svom govoru i onda iz njih traže poantu, što nije baš lagano. Ovisno o prigodi i glavnoj poruci govora u posebnoj prigodi, prilikom pripreme dobro je pronaći poantu, što može biti i sama poruka, a onda njoj treba prilagoditi priču. Na primjer, zamislite zdravicu na svadbi. One najčešće slave ljubav i zajedništvo. Ako je poruka da je ključ uspješnog braka razumijevanje, onda će anegdota uključiti primjer nerazumijevanja, nesporazuma ili svađe, načina na koji je riješeno te lekcije koja je naučena iz te situacije, a efektan završetak toga govora može biti citat Marge Piercy: „Život je prvi dar, ljubav drugi, a razumijevanje treći.“ Što se strukture govora u posebnoj prigodi tiče, iako ona nije formalno zadana, uključuje bontonske elemente uvoda i zaključka. Oni mogu biti kraći i sažetiji, no njihova funkcija treba biti ostvarena. Također, treba voditi računa i o neverbalnim znakovima iz okruženja. Primjerice, kod izvođenja zdravice treba paziti da čaša kojom nazdravljamo bude puna, da se može kucnuti o čašu i tako privući pozornost publike, da se na kraju podigne čaša, izgovori riječ *Živjeli!* i otpije gutljaj. Budući da sve te informacije možemo naučiti iz iskustva, ne čudi što su rijetko opisane u knjigama, no za osobe koje nikad nisu čule govor u posebnim prigodama one su prilično važne.

7.2. Česti govori u posebnim prigodama

7.2.1. Pozdravni govori

Pozdravni govori izvode se na početku i na kraju ceremonija poput otvaranja skupa ili događanja, proslave dana škole i sl. Čelnik institucije obično otvara događanje i pozdravlja sudionike, a njega najavljuje netko od organizatora događanja koji će ujedno biti i moderator, ako otvaranje uključuje više govornika. Sadržaj pozdravnih govora uključuje poruke poput dobrodošlice, predstavljanja institucije, ako je publika izvanjska ili poveznice institucije s temom događanja. Govori se o važnosti i vrijednostima događanja, zahvalnosti zbog dolaska, cilju događanja i sl. Pozdravni govor, kao i ostali govori u službenim prigodama, pozitivno je intoniran, relativno kratak, neutralno izveden te završava na takav način dajući do znanja da su i događanje i gosti važni za instituciju. Način izvedbe je govorenje ili čitanje pripremljenog teksta. U nekim prigodama ili kod nekih govornika govornička izvedba može biti snažnija, izražajnija, odnosno emotivno nabijenija, no treba voditi računa da se odmah na početku ne pre-

tjera ili da se ne stvore prevelika očekivanja koja se tijekom događanja neće ostvariti itd. Pozdravni govori mogu biti dio protokola otvaranja pa poslije prvoga govornika riječ se daje govornicima prema hijerarhijskom redoslijedu. Primjerice, ako se otvara skup na fakultetu, prvi će se obratiti dekan. Ako je prisutan ministar, njemu će se dati riječ i tako redom, naravno, ovisno o prigodi. Ako se izmjenjuju govornici, primjerice na manje formalnim događanjima, mogu se predstaviti organizatori kao osobe koje sudionici mogu tražiti za pomoć oko snalaženja i organizacije. Također, na kraju otvaranja korisno je publici dati organizacijske upute. To najčešće govori osoba koja je pripremala događaj i koja često moderira otvaranje. Tijekom pozdravnoga govora nećemo zahvaljivati ni organizatoru, niti sudionicima, to činimo prilikom zatvaranja. Govori na zatvaranju parnjaci su pozdravnih govora. Sadržajno uključuju zahvalu na dolasku i radu, trud i nastojanja organizatora, zadovoljstvo postignutim itd. Prikladno je da je izvedba govora na zatvaranju emotivnija nego izvedba govora na otvaranju događaja jer su govornik i publika podijelili pozitivno iskustvo. Govor na zatvaranju obično završava pogledom u budućnost, najavom novih događaja te efektivnim završetkom.

U nastavku je primjer prototipa pozdravnoga govora koji se u nastavi može koristiti kao predložak koji treba prilagoditi situaciji, na kojem se može vježbati pojedine dijelove strukture govora (bontonski elementi u uvodu, razrađeniji zaključak ili priča u središnjem dijelu), razradu figura, govorničku izvedbu ili neke dimenzije govornih vještina.

PRIMJER POZDRAVNOGA GOVORA

Draga publiko!

Dobrodošli na ovaj iznimno važan skup! Velika mi je čast i zadovoljstvo stajati pred vama kao domaćin ovog sjajnog događaja.

Skupovi uvijek predstavljaju priliku da se okupimo, razmijenimo ideje i zajedno radimo na rješavanju izazova koji nas okružuju. Bez obzira na to iz kojeg dijela obrazovanja dolazimo ili koji su naši osobni interesi, zajedno možemo postići više nego što to možemo pojedinačno.

Ovaj skup je prilika da se umrežimo, stvorimo nova prijateljstva i partnerske odnose te da zajedno učimo od izvanrednih stručnjaka koji će kroz svoja izlaganja podijeliti znanje i ideje. Također, veselimo se raspravama, pitanjima i razmjeni ideja kojima ćemo obogatiti naše profesionalne živote.

Sklapamo nove veze, širimo vidike i gradimo mostove prema boljoj budućnosti. Neka ovaj skup bude ispunjen suradnjom, inovacijama i kvalitetnim razgovorima koji će nas usmjeravati prema boljem obrazovanju. Želim vam svima uspješan i inspirativan rad. Hvala vam što ste došli podijeliti svoje vrijeme i stručnost s nama.

Hvala!

7.2.2. Najava govornika

Cilj govora najave je pripremiti publiku za govor koji mu slijedi. Najčešće ih čujemo na skupovima na kojima se dužim najavama obično najavljuju pozvani predavači. Uspjeh toga govora, najčešće izlaganja ili predavanja, djelomično ovisi i o govoru najave. Iako govornik čiji se govor najavljuje može sam u uvodu svog izlaganja odgovoriti na pitanja koja slijede, moderator ili predsjedavajući tijekom pripreme sam sebi treba postaviti sljedeća pitanja pomoću kojih će lakše pripremiti govor najave. Ta pitanja su:

1. O čemu govornik govori? Koja je tema?
2. Zašto je to važno **ovoj** publici?
3. Zašto je govornik **autoritet/kvalificiran** da govori o toj temi?

U samom govoru najave ne moramo sve informacije podijeliti s publikom, no razmišljanjem o tim pitanjima govornik će pripremiti govor koji je povezan s kontekstom, komunikativniji te govornički bolje oblikovan. Što se izvedbe tiče, iako akademski i poslovni konteksti uključuju uporabu bilježaka, govor će biti bolji ako veći dio izgovorite. Naravno, nitko ne očekuje da ćete naučiti nečiji životopis od riječi do riječi, niti ga treba pročitati od riječi do riječi nego navesti one dijelove životopisa koji su važni za temu, prigodu i publiku. Sadržajno, govor najave treba stvoriti pozitivno ozračje i pojačati iščekivanje izlaganja koje se najavljuje, no ni u tome ne treba pretjerati. Previše hvalospjeva podiže očekivanja koja možda neće biti ispunjena. Važan savjet odnosi se na izgovor imena i prezimena. Ako niste sigurni kako se nečije ime izgovara, pitajte govornika kojeg najavljujete. To nije sramota, dapače, pokazujete da se pripremate i trudite. To bi trebalo učiniti prije samoga govora da bi se izbjeglo pitanje koje često čujemo u govorima najave (*Jesam li to dobro izgovorila?*). Nekoliko dana ili čak tjedana ranije korisno je kontaktirati govornika i provjeriti sadržaj govora najave. U iznimno svečanim prigodama, možete kontaktirati i suradnike ili prijatelje govornika koji vam mogu otkriti neke zanimljivosti i anegdote, iako je to češće rezervirano za dodjele nagrada, posebno onih za životno djelo. Također, ako govornika ne poznajete osobno, prije govora najave se predstavite i upoznajte jer i to doprinosi prirodosti i komunikativnosti u samom trenutku govorenja.

Osim na precizan izgovor imena govornika, treba pripaziti i na precizno iznošenje informacija. Tu se misli na životopis i brojčane podatke, poput broja objavljenih knjiga, godina iskustva ili održanih predavanja, ali i na naslov izlaganja. Autor je odredio naslov. U govoru najave naslov treba navesti precizno od riječi do riječi jer je naslov u tom trenutku najvažnija informacija i ujedno pokazatelj poštovanja prema govorniku i situaciji, a posljedično i publici. Iako je humor prihvatljiv u ovoj vrsti govora u posebnoj prigodi, treba biti oprezan s njegovom uporabom da nehotice ne dođe do pogrešnih tumačenja točke humora. Što se sadržaja tiče, iako je govornik koji najavljuje izlagača tijekom pripreme govora najave pročitao sažetak, možda i cijeli rad ili cijelo izlaganje, najava strukture izlaganja posao je izlagača, stoga nije dobro da moderator ili predsjedavajući u nastojanju da što bolje predstavi izlagača prijeđe tu granicu. Govornički zadatak je

najava govornika, a ne najava teme. Što je govornik uvaženiiji, dakle bogatijeg životopisa, i uvod će biti duži, ako to protokol dozvoljava, no ne treba pretjerivati jer treba imati na umu da publika neće zapamtiti velik broj podataka iz životopisa. Zato ih je bolje povezati i oblikovati u priču s dozom slikovitosti. Uvijek, a u posebnim prigodama posebno, treba izbjegavati istrošene fraze i klišeje poput *Ovaj govornik je toliko poznat da ne treba posebnu najavu...* Na kraju treba govorno uskladiti prijelaz od moderatora do govornika. Popratiti ga neverbalnim znakovima koji su smisleni i usklađeni sa situacijom.

Ako je odmah poslije izlaganja planirano vrijeme za postavljanje pitanja, moderator treba pripremiti nekoliko pitanja za slučaj da publika ne postavi nikakva. I govornici sami mogu pripremiti pitanja pa čak i potaknuti pitanja iz publike. Svoja pitanja uvode rečenicom poput: *Najčešće me poslije izlaganja publika pita...* Ambiciozniji govornici znaju tijekom pauze kroz neformalne razgovore potaknuti pitanja u razgovoru s kolegama govoreći im da je to o čemu su razgovarali zanimljivo te da se nadaju da će to pitanje dobiti i na kraju izlaganja. Ako publika postavlja puno pitanja, a i predsjedavajući je pripremio neka pitanja, on ne oduzima vrijeme publici te čeka do kraja. Čak riskirajući da uopće ne postavi pitanje, nego da to tome razgovara s govornikom u pauzi ili mu pošalje mail. Tijekom rasprave, treba paziti na vrijeme i diskretno najaviti završetak rečenicom poput *Možemo postaviti još jedno pitanje*. Nakon zadnjeg pitanja zahvalite govorniku i povedite pljesak.

U nastavku je primjer općenitoga govora najave koji se u nastavi može koristiti na sličan način kao i prethodni primjer pozdravnoga govora. Oba primjera služe kao temelj za daljnju razradu i vježbu.

PRIMJER GOVORA NAJAVE

Dame i gospodo!

Veliko mi je zadovoljstvo najaviti našeg sljedećega govornika, osobu koja je poznata u području obrazovanja i čiji će govor sigurno obogatiti naše razumijevanje vrednovanja.

Naš sljedeći govornik je Juraj Horvat, najveći stručnjak iz područja vrednovanja. Profesor Horvat poznat je po svom stručnom znanju, iskustvu i predanosti temi vrednovanja o kojoj će i danas govoriti u svom izlaganju. Juraj Horvat je autor nekolicine knjiga i brojnih članaka iz područja vrednovanja. Njegov doprinos području iznimno je vidljiv, a njegove ideje su potaknule mnoge na promišljanje.

Danas će nam profesor Horvat govoriti o *Suvremenim pristupima vrednovanju u obrazovanju*, što je pitanje od izuzetne važnosti za sve nas. Molim vas da toplim pljeskom pozdravimo predavača te da ga podržimo dok dijeli svoje znanje s nama. Kolega Horvat, riječ je vaša. Hvala vam!

7.2.3. Govori prilikom dodjele nagrada ili priznanja

Dodjela nagrada još je jedna poslovna posebna prigoda u kojoj govori imaju neke posebne karakteristike. Naravno, informacija koja se prenosi jest da je ovogodišnji dobitnik nagrade XY osoba AB, te je moguće najaviti dobitnika takvom jednostavnom rečenicom, ali ona nije prikladna jer ne uključuje proces veličanja, odnosno smisao samog nagrađivanja. Najava dobitnika nagrade treba uključiti informaciju o nagradi i o zaslugama laureata. Za pripremu je važno znati koliko vremena je predviđeno za taj govor. Za samu nagradu treba reći tko je dodjeljuje te zašto je ona važna. Također, treba istaknuti dobitnikove zasluge te spomenuti konkurenciju u kategoriji koju je nagrađeni osvojio kako bi publika stekla dojam o veličini zasluga nagrađenog. Također, u ovom slučaju treba voditi računa da najava dobitnika ne zasjeni govor zahvale na nagradi.

PRIMJER GOVORA ZAHVALE NA NAGRADI

Dame i gospodo!

Ovo je trenutak koji će zauvijek ostati urezan u mom srcu. Duboko sam počašćena i ponosna što sam dobila nagradu za XX. Čast je neizmjerena, osjećaji intenzivni i još uvijek nesređeni.

Prije svega, želim zahvaliti *instituciji X* što je prepoznala moj rad. Prvo su ga prepoznali članovi *institucije X* koji su me i kandidirali. Raditi s vama, vašom podrškom i poticajem, svaki je dan ohrabrujuće iskustvo. Vaša posvećenost obrazovanju i vaša strast prema uspjehu stalno inspiriraju mene i sve moje kolege.

Želim zahvaliti i svojim suradnicima koji su mi najbolji učitelji. Svatko od vas me podučio nečemu dragocjenom, a vaša strast u poslu podsjeća me zašto je svaki posao koji se radi sa srcem najbolji posao na svijetu. Najvažnije, želim zahvaliti svojoj obitelji i prijateljima. Vaša neizmjerena podrška, ljubav i razumijevanje bili su mi neprocjenjivi tijekom ovog putovanja. Hvala vam što ste bili uz mene u svim izazovima i radostima koje učiteljska karijera donosi.

Ova nagrada nije samo moja, već i svih nas koji vjeruju u moć uspjeha i važnost komunikacije. Nastavit ću raditi na isti način, ma čak i još malo bolje, te se nadam da ćemo se i dalje poticati da u području komunikacije ostvarimo svoj profesionalni potencijal.

Hvala vam od srca!

U govoru zahvale na nagradi nije dovoljno samo reći hvala. Priprema govora zahvale počinje u trenutku nominacije. Često govornici posežu za skromnošću govoreći kako nisu očekivali nagradu te time neki opravdavaju nepripremljenost. Tvrdnja da je nagrada neočekivana može biti tek djelomično istinita jer većina ljudi želi priznanje za svoj rad, a zahvalnost na prepoznatom radu i trudu puno je bolje pokazati dobro pripre-

mljenim govorom zahvale. Sadržajno, govor zahvale na nagradi treba uključiti zahvalu instituciji koja nagradu dodjeljuje, konkurenciji te, ovisno o načinu dodjele nagrade, glasačima. Naravno, treba spomenuti i osobe koje su doprinijele ostvarenju cilja, odnosno nagrađenom uspjehu. Često govornici imaju dug popis osoba koje spominju u govorima. Koga sve treba spomenuti, ovisi o prigodi i publici, no ne treba pretjerivati. Duge popise koji uključuju cijelu širu familiju ili svakog trenera od vrtića do nagrade, ako se radi o sportskoj nagradi, definitivno treba izbjegavati. No ne treba izbjegavati efektan završetak u govoru zahvale koji treba sadržavati informaciju o važnosti nagrade za dobitnika te snažnu poruku koja veliča određene vrijednosti, pobuđuje nadu, inspirira ili motivira publiku.

7.2.4. Zdravice

Zdravice su, kao što smo ranije naveli, najprepoznatljivija vrsta govora u posebnoj prigodi. Zdravicom čestitamo, izražavamo poštovanje, slavimo uspjeh ili ih izvodimo u spomen na neku prigodu ili osobu. Najpoznatije zdravice su one na vjenčanjima. No, održavaju se i u brojnim drugim privatnim prigodama poput proslava rođendana, posebno okruglih, proslavama diploma, sakramenata. Zdravice se mogu održati i na poslovnim okupljanjima, ali zbog neformalnog druženja, odnosno domjenaka, stilom su bliže privatnim prigodama jer su sadržajem osobnije.

Zdravica treba biti kratka jer nije prikladno na svečanosti ili slavlju duljiti „govorancije“, sadržajno treba biti usmjerena na slavljenika ili povod za slavlje, ako se na primjer održava kako bi se uvećao zajednički poslovni uspjeh. U praksi susrećemo i govornike koji tijekom zdravice pokušavaju istaknuti sebe, svoju povezanost s prigodom ili zajednicom koja slavi, što nije poželjno niti prihvatljivo. Usmjerenost na slavljenika/e postizemo oslovljavanjem, pričom koja je povezana s njima te neverbalnim znakovima poput pogleda, položaja tijela te gesti poput podizanja čaše u smjeru govornika. Prilikom pripreme priče, kao središnjeg dijela zdravice treba voditi računa da osobni elementi ili neke točke humora ne prijeđu granicu dobrog ukusa. Zdravica obvezno završava podizanjem čaše i prigodnim riječima. Tada treba pričekati da i ostatak publike podigne čašu kako bi istovremeno mogli nazdraviti i ispiti gutljaj.

Iako pržice (engl. *roasts*) nisu prisutne u našoj kulturi, zanimljive su jer istovremeno hvale i pomalo vrijeđaju osobu kojoj se govor održava. Održavaju se na kraju svečanih prigoda koje su slavile velika osobna postignuća i dolaze kao točka humora potičući bliskost jer se smatra da je zajednica dovoljno povezana da će, osim slavlja, kroz šalu pokazati koliko dobro poznaje slavljenika, odnosno njegove slabosti. Ako se pržice prenose putem medija, njihov je sastavni dio prikazivanje slavljenika-laureata, kako bi publika vidjela njegovu ili njezinu reakcije na sadržaj. Sadržaj pak uključuje neke neobične navike ili zanimljive priče o osobi kojoj je pržica usmjerena. Međutim, i tu vrijedi pravilo dobrog ukusa. Ako su informacije osobne, odnosno mogu povrijediti osobu kojoj nazdravljamo, ne treba ih izgovoriti. Za pržice vrijedi i opća uputa o

humoru. Šale koje dijele samo govornik i slavljениk, a publika ih ne razumije, ne trebaju biti dio govora. Na kraju, iako je cilj pržice pokazati da je slavljениk unatoč svim uspjesima i dalje čovjek, nesavršen i blizak publici, govor završava izrazom poštovanja i divljenja prema njegovom uspjehu.

Govori u posebnim prigodama popularni su među studentima, učenicima ili polaznicima edukacija o javnom govoru, zbog čega tu govorničku vrstu možemo koristiti kao aktivnost za razvoj različitih govorničkih vještina: smanjenje treme od javnoga govora, osvještavanje govornoga jezika, uvježbavanje strukture, osvještavanje figurativnosti, uvježbavanje govornih sredstava itd. Predlošci govora u posebnim prigodama dostupni su na internetskim izvorima ili mogu nastati u nastavi kroz simulacije različitih svečanih prigoda – dodjela nagrade, govor na promociji, priprema govora najave gosta predavača itd. Uz improvizacije, izvođenje govora u posebnim prigodama izvrsna je aktivnost kojom se potiče na pljesak u učionici.

Referencije

- Coopman, S. J., & Lull, J. (2012). *Public speaking: The evolving art* (2nd ed.). Wadsworth.
- Kišiček, G. (2019). Važnost epideiktičkoga žanra u klasičnoj i suvremenoj retorici: (Na primjeru analize božićnih poruka hrvatskih biskupa). *Diacovensia*, 27(2), 323–338. <https://doi.org/10.31823/d.27.2.5>
- Lucas, S. (2008). *The art of public speaking*. (10th ed) McGraw-Hill Higher Education.
- Osborn, M. (2012). *Public speaking: Finding your voice* (9th ed). Allyn & Bacon.
- Perelman, C., & Olbrechts-Tyteca, L. (2006). *The New Rhetoric: A treatise on argumentation* (Reprinted). Univ. of Notre Dame Press.
- Pernot, L. (2015). *Epideictic rhetoric: Questioning the stakes of ancient praise* (First edition). University of Texas Press.
- Tomić, D., & Kišiček, G. (2012). Stavovi hrvatskih sportaša i trenera o motivacijskim govorima. *Govor*, XXVIII(2), 139–159.
- Verderber, R. F., Sellnow, D. D., & Verderber, K. S. (2011). *The challenge of effective speaking*. Wadsworth Cengage Learning.